

inom psykoanalys, teologi, filosofi, demografi, ekonomi, kriminologi har han på vetenskapliga grunder sammanställt, granskat och vederlagt osanningar och missuppfattningar som florerat genom mänsklighetens historia.

Sune Watell

Feminism och sexualitet

Recension

Stevi Jackson och Sue Scott (red.):

Feminism and sexuality: A reader

Columbia University Press, New York 1996

Ingår i serien "Gender and Culture", red. Carolyn G. Heilbrun och Nancy K. Miller

Nu har det kommit en välmatad antologi om feminism och sexualitet som förmodligen kommer att bli flitigt använd på kvinnokurser i ämnet, kanske inte bara i England och USA varifrån de flesta av bokens texter är hämtade. Kanske kommer den också att kunna användas i Sverige? Eftersom det inte finns särskilt mycket undervisningsmaterial inom det här området på svenska är vi vanligen hänvisade till att använda engelskspråkig litteratur.

Att detta medför en hel del problem vet var och en som brukar undervisa. Och då tänker jag inte i första hand på de språkproblem som kan uppstå när man använder engelskspråkig litteratur som kursmaterial. Jag tänker mera på att man hämtar texter som är skrivna i andra teoretiska och politiska kontexter än den svenska och att detta många gånger gör resonemangen ganska besynnerliga om man ser dem från ett svenskt perspektiv. Ytterlighetspositionerna i det som brukar kallas "the feminist sex wars" kan tjäna som exempel.

Antologins textmaterial är inte hämtat från ett riktigt så omfattande område som dess titel kanske antyder. Rubriken för redaktörernas inledning ger en mer exakt probleminringning. "Sexual skirmishes and feminist factions: Twenty-five years of debate on women and sexuality". Texterna har valts så att de speglar ganska politiserade - och polariserade - diskussioner omkring sexualitet. Två av bokens fyra delar - vilket är hälften av boken - handlar om praktiker och företeelser som är kontroversiella inom eller har bekämpats av feministisk teori och aktivism: den ena handlar om makt och njutning och den andra om kommersiell sex. Mindre uppmärksamhet ges åt mer analyserande läsningar av kulturyttringar och samhällsfenomen, där de könspolitiska implikationerna kanske inte är lika givna.

I sin inledning skriver Stevi Jackson och Sue Scott att det är i allians med homosexualitetsforskare och queerteoretiker, som feminister nu lyckas sätta sexualitet på den akademiska agendan. Men redaktörerna gör inte desto mindre följande avgränsning: "In this book we are concerned primarily with feminist

rather than gay perspectives, and will deal with the latter only where the relationship between the two has been identified as an issue by feminists." (s. 2) Riktigt var skiljelinjen mellan "feminist" och "gay" går förstår jag dock inte. Denna avgränsning har inneburit att det mesta av det som brukar gå under beteckningen queerteori eller LGBT-studier har uteslutits och det är synd, tycker jag. God forskning och intressanta teoretiska resonemang faller därigenom utanför ramarna.

Det finns givetvis skäl för att koncentrera uppmärksamheten på de mer debatterande texterna, så som här har skett. Ett av dem är kvantitativt. I sitt nuvarande skick är boken nästan 400 sidor och rymmer ca 40 artiklar. Ett annat är att dessa kontroverser har kretsat kring utomordentligt viktiga frågor. Det material som nu presenteras är högtintressant. Ett tredje är att den queerteoretiska forskning, som haft sådana framgångar under de senaste åren, tenderar att börja historieskrivningen om hur den biologiska determinismen ifrågasattes och ersattes med ett konstruktivistiskt synsätt med Michel Foucault. Man glömmer helt enkelt ofta bort den feministiska diskussionens bidrag.

Redaktörerna konstaterar att den feministiska kritiken hela tiden har utgått från att sexualiteten är socialt konstruerad. Detta antagande ligger nära till hands för en rörelse, som vill förändra förtryckande institutioner och praktiker. Det vore helt enkelt meningslöst att diskutera förändringar av rådande attityder, lagstiftning och rättspraxis om man utgick från att förändring ändå inte är möjlig. Det går ju inte att ändra naturlagar genom lagstiftning. Om man trodde att män inte *kunde* styra sin sexualitet utan bara följer tvingande instinkter när de begår sexuella övergrepp, så måste väl kastration eller social separation vara enda sätten att bli kvitt eländet?

Ingen har på allvar föreslagit något sådant. Men många feminister har under senare år beskyllts för olika former av biologisk essentialism. Dessa anklagelser har ofta kommit från postmodernistiskt håll. Enligt redaktörerna har det gått inflation i att beskylla andra för essentialism utan att kritiken alltid har haft så mycket fog för sig.

Bokens första kapitel handlar om essentialism och social konstruktivism. Den första artikeln är hämtad ur Ann Oakleys inflytelserika bok *Sex, gender and society* från 1972, där Oakley med utgångspunkt från antropologiska studier visar att kön och sexualitet inte är några biologiska konstanter utan varierar från kultur till kultur. Här finns också artiklar av Mary Poovey, Andrea Dworkin, redaktören Stevi Jackson och många andra. Mest anmärkningssvärt när det gäller detta kapitel är kanske att det psykoanalytiskt inspirerade tänkandet kring kön från franskt 1970 och tidigt 1980-tal inte får den stora uppmärksamhet det länge som regel har fått i antologier av det här slaget. Luce Irigaray och Jaqueline Rose är de enda representanterna för denna riktning.

Nästa avsnitt handlar om sexuella kategoriseringar av olika slag: den inledande artikeln är Anne Koedts klassiska "The myth of the vaginal orgasm", även den från 1972. Här finns också texter av Adrienne Rich, Monique Wittig och Judith Butler som är ständiga referenser - eller som åtminstone borde vara det - i arbeten som handlar om dekonstruktion av den naturaliserade heterosexualiteten.

Den andra halvan av boken, den som handlar om makt och njutning respektive kommersiell sex, presenterar en rad ofta anförda texter från båda sidorna av det som sedan kom att kallas "the feminist sex wars". Catharine MacKinnon, Sheila Jeffreys och Andrea Dworkin intar som bekant en kritisk hållning till alla former av erotiska maktasymmetrier - ofta institutionaliserade - och arbetar för att kriminalisera varje form av kommersiell sexuell exploatering av kvinnor och barn. Här finns utdrag ur MacKinnons klassiker "Feminism, Marxism, method and the state" där hon skriver att sexualitet är för feminismen det som arbetet är för marxismen och här finns utdrag ur Dworkins *Pornography*.

Pat Califia och Gayle Rubin intar en ytterlighetsposition i förhållande till dessa teoretiker genom att försvara den erotisering av över/underordningsrelationer som ligger till grund för s/m-kulturen och genom att romantisera olika former av sexuella avvikelser, ja t.o.m. pedofili. Både Califia och Rubin uppfattar udda sexuella praktiker som progressiva i kraft av att de går på kontrakurs mot normen. Califias "Feminism and Sadomasochism" finns med i bokens urval, men inte Rubins "Thinking sex". Hon vägrade nämligen att medverka i antologin.

Men det finns skribenter i boken som på ett teoretiskt mycket intressantare sätt än dessa två går in i den här diskussionen. Jag tänker då inte minst på Deborah Camerons och Elisabeth Frazers "On the question of pornography and sexual violence: Moving beyond cause and effect". Här finns också utdrag från flera intressanta empiriska studier av prostitution, t.ex. Cecilie Høigårds och Liv Finstads arbete.

Jag saknar alltså ett och annat i den här antologin. Men det hindrar inte att jag tycker att det material som presenteras är intressant och ger en nyanserad bild av olika sätt att se på kön och sexualitet inom kvinnorörelse och akademisk feminism under de senaste tjugofem åren.

Eva Borgström